

A MAGYAR DIASZPÓRA HUNGARIKUMAIRÓL

A Kárpát-medencén túl, a világ mintegy félszáz országában élő magyar szórványról, és hungarikumairól szólok. Arról a **több mint kétmillió fős nemzetrészeiről**, akiknek törzsöke – zömmel külső kényszer hatására, a két világháború és az 56-os forradalom leverése, ill. a területtrabló trianoni diktátum, s a megtorlások elől menekülve – a 20. században kényszerült elhagyni szülőföldjét.

A világ magyarságáról, illetve a külhoni hungarikumokról **könyvtárnyi irodalom szól**, köztük **Borbándi Gyula, Csapó Endre, Deák Ernő, Papp László, Sisa István, Várdy Béla**, és számos más emigráns alkotó könyvei, írásai. Az Óhazában is jó néhányan írtak, írtunk róluk... (Az **OSZK** mellett talán a legnagyobb hazai forrást, az **Emigrációs Gyűjteményt**, a Lakiteleki Népfőiskolán hozta létre és gyarapítja a 90-es évektől **Lezsák Sándor**, a magyar emigráció közreműködésével. Ajánlom figyelmükbe, akárcsak a www.nemzetismeret.hu tankönyv-honlapot, amelyben önálló fejezet szól a külhoni magyarokról!)

Mindnyájunk előtt ismert, sokat emlegetett példa a kiemelkedő magyar származású, vagy Magyarországról származó **Nobel – díjasok sora, a tudós professzorok**; a világhírű **magyar zeneszerzők, karmesterek**; a Hollywood megteremtésében is szerepet játszó **magyar filmesek**; a nemzetközileg elismert **fotósok, építészek, más művészek, sportolók és kiváló kézműves mesterek is**. A rendelkezésemre álló öt percben róluk most nem beszélek, mivel életművük, teljesítményük nyilvánvalóan hungaricum. Kivételként említek három híres személyt, akikről itthon keveset tudunk, s ezért fölhívom rájuk a figyelmet:

- Az 1976.évi orvosi **Nobel-díjas** az amerikai Daniel **Carleton Gajdousek** (1923-2008), aki büszkén vállalta **szlovák** (apja révén) – **magyar** (anyja révén) elődeit, származását.
- **Takács Jenő** zongoraművész, zeneszerző, népzene-tudós (1902-2005), aki Cinfalván született (ma Siegendorf, Burgenland), Sopronban érettségizett, Bécsben végezte a Zeneakadémiát. Kairóban, Manilában és az USA egyetemeken tanított. Elsőként gyűjtött népzene-t a Fülöp szigeteken, s alapító-igazgatója volt a Pécsi Konzervatóriumnak is.
- (a bácskai) **Haraszthy Ágoston** (1812-1869), a kaliforniai szőlőkultúra atyja („The Father of California Viticulture”), akinek nevét ma szobrok, utcák, intézmények őrzik az USA-ban.

SZELLEMI HONVÉDELEM, AVAGY A COLLEGIUM HUNGARICUM HÁLÓZAT

Történelmünk során folyamatos volt a honi diákok külföldi egyetem-járása (peregrinációja), amely – a török vézskorszakban – sorsfordító hatással volt a hazai közművelődésre. Mohács előtt mintegy 12 ezren, Mohács után, az I. világháborúig kb. 84 ezren tanultak Európa tucatnyi országának közel félszáz katolikus és protestáns egyetemén. Jórészt hazatért. Ők fektették le a magyar iskolarendszer alapjait, alkották a korabeli szellemi elitet, külföldön szerzett tudásukkal, tapasztalataikkal gazdagították a magyar kultúrát, tudományt. Számos kiválóságunk azonban odakint maradva közvetítő szerepet vállalt: tudósként, híres mesterként, művészként, külföldön öregbítette a magyarok hírnevét, jórészt patronálta az érkező új diáknemzedékeket, közösségeket.

Jelzésszerűen sorolok föl néhány intézményt, amelyek évszázadokon át nevelő műhelyként szolgáltak, s nevükben is hordozták a **hungaricum** kifejezést, mint a magyar és horvát klerikusok számára a **Bolognai** Egyetem mellett, **1557-ben** alapított, több generáción át szolgáló **Collegium Hungaricum-Illyricum**.

1579-ben Rómában alapított, a felsőfokú papképzést szolgáló, s a pápai Gergely Egyetemhez kapcsolódó, **Collegium Hungaricum**, (később Collegium Germanicum et Hungaricum) amelyben **az elmúlt évszázadok során 800-nál több magyar papnövendék tanult!**

Fontos oktatási-kulturális szerepet játszott nemzetünk életében – a Pázmány Péter bíboros, esztergomi érsek által **1623-ban alapított bécsi** papnevelő, – a **Collegium Pazmanianum**, amely a török megszállás idejétől egészen a második világháborút követő évekig, szintén a magyar papi utánpótlás minőségi képzését szolgálta. (**Mindszenty József** bíboros **1971-ben az országot elhagyva nem Rómában, hanem Bécsben telepedett le, s a Pázmáneum volt haláláig az otthona.**)

Itt említem meg a legrégebbi – még ma is élő – magyar ösztöndíjat, melyet a 17. században alapítottak **Utrechtben, a protestáns teológián**.

TRIANON UTÁN, e hagyományra építve, a **szellemi honvédelem** jegyében szervezte meg Klebelsberg Kunó kultuszminiszter a **Collegium Hungaricumok**; külföldi magyar intézetek, , az egyetemi tanszékek, lektorátusok, a könyvtárak **hálózatát** Európa-szerte. (Róma 1913, 1927, Isztambul, Berlin 1916, 1924, Stockholm 1920, Bécs 1921, 1924, Szófia 1925, Helsinki 1926, Nyjmegen 1927, Párizs 1927, Amszterdam 1927, München

1929, Genf, Pávia, Münster, Aberdeen, Oxford, Cambridge) A Collegium Hungaricumok ill. a magyar intézetek célja a külföldi tanulmányok lehetőségének biztosítása, a magyar nyelv és kultúra kisugárzásának erősítése, terjesztése volt az eljövendő értelmiségi elit számára, ill. közreműködésével. Ezt a példát követte a magyar diaszpóra szellemi elitjének képzésében fontos szerepet játszó, 1948-ban alapított **Leuveni Collegium Hungaricum**, + Mustos István jezsuita atya vezetésével.

Az elmúlt hatvan évben a szovjet irányultságú diktatúra, majd az SZDSZ-MSZP uralta kultúrpolitika szellemében a Collegium Hungaricum rendszere, **a kormány** külföldi intézeteinek (18) **hálózatává sorvadt**, amelyben HUNGARICUM – ra épülő koncepciót ritkán, CH programot is gyéren találunk. Pedig ez az intézményhálózat, a maga tradícióival és honi ösztöndíjas diákjai révén nemcsak a szellemi elit külkapcsolatát, képzését, hanem a magyar diaszpóra kulturális életét és gyermekeik minőségi oktatását is segíthette volna.

AZ IFJÚSÁG NEVELÉSE, A MAGYAR ÖRÖKSÉG ÁTHAGYOMÁNYOZÁSA A DIASZPÓRÁBAN

A magyar származású külhoni diákok többsége iskolában nem tanulhatja elődei nyelvét, kultúráját. A magyar állam támogatása híján nemzettársaink az ottani népesebb szöványok magyar egyházai, egyházközségei támogatásával, ezért önerőből alakították ki a **hétvégi (magyar) iskolák** hálózatát, amely **HUNGARIKUM!** Egyre fogyatkoznak, de közülük számos kiemelkedőt találunk, amely több évtizede folyamatosan működik és immár a harmadik-negyedik generációt segíti a magyar nyelv és a kultúra elsajátításában. Itt **említem** egy **közös bűnünket**: a bajor állam és a katolikus egyház támogatásával 1956 után létesített, s azóta folyamatosan működött **Burg Kastli Magyar Gimnázium fölszámolását**. A magyar diaszpóra egyedülálló, színvonalas középfokú tanintézménye igazi **HUNGARIKUM** (volt). 2007-ben azonban bezárta kapuit. Sajnos nem tudtuk a magyar diaszpóra számára megtartani. Ahogy sok külhoni magyar örökséget, ezt is eltékoztuk.

A magyar emigráció, amint a körülményei engedték, igyekezett megszerveződni. A szovjet-kommunista zsarnokság évtizedeiben **a nyugati magyarság felbecsülhetetlen szerepet játszott a magyar keresztény, nemzeti és polgári hagyományok, értékek megőrzésében, átmentésében**, fontos szellemi teljesítmények, (Pl. Bibó István, Cs. Szabó László, Márai Sándor, Wass Albert stb.) kiadásában, megismertetésében; **az 1956-os forradalom és szabadságharc örökségének ápolásában**, hiteles felmutatásában; **a határon túli magyarság gondjainak fővállalásában**, érdekvédelmükben, támogatásukban; ill. **a magyar demokrácia és a nemzeti függetlenség gondolatának ébrentartásában**. Ehhez a tevékenységéhez háttér kellett!

Az elmúlt évszázadban a külhoni magyar közösségek számos olyan középületet és intézményt (templomot, közösségi házat, iskolát stb.) hoztak létre önerőből, amelyek immár a magyar kultúra fontos őrhelyei, s a nemzeti-közösségi vagyron részét alkotják. Akkor is, ha a hazai államvezetés nem vesz róluk tudomást. A számos templom, iskola, közösségi ház és intézmény közül is kiemelkednek azok, amelyek egy-egy régió, vagy földrész magyarságát szolgálják, mint pl. a magyar reformátusok **ligonieri Bethlen Otthona** és Gyűjteménye, a **washingtoni Kossuth Ház**, az Amerikai-Magyar Alapítvány által épített **Hungarian Heritage Center** New Brunswickban, a **melbournei Magyar Központ**, a **KMCSSZ Sík Sándor Cserkészparkja (USA)** és cserkészparkjai világszerte, a svédországi **Tangagarden**, a dél-afrikai **Magyar Tanya**, stb.

Meghatározó közéleti-kulturális szerepet játszanak a **MAGYAR HÁZAK** a magyarok lakta nagyvárosokban (pl. **Párizs, Stockholm, München, Bécs, Torontó, New-York, Los Angeles, Sidney, Buenos Aires, Sao Paulo, Caracas, Montevideo...**). Történelmi

jelentőségűek az olyan egyházi-kulturális épületegyüttesek, mint a magyar bencések által a brazíliai **Sao Paulóban létesített Szent Gellért Kolostor, a kaliforniai Woodside (magyar) Bencés Iskola,** illetve **az innsbrucki Magyar Diákotthon..** Még hosszan sorolhatnánk, fenntartóikkal együtt őket! Az elmúlt évtized veszteségei ellenére, mintegy **ezer közösségi tulajdonú intézmény** működik a Kárpát-medencén túli magyar világban.

A **Bécsi Napló** főszerkesztője, **Deák Ernő** írja, hogy a hungarikumokhoz tartoznak olyan történelmi kincseink is, mint pl. **Bécsben** a Kincstárban **„Attila” kardja, ill. Bocskai koronája,** valamint Művészettörténeti Múzeumban lévő **nagyszentmiklósi kincs,** stb. Braziliából **Pillerné Tirczka Éva** a **Brazíliai Magyar Segélyegyletet** és a Sao Paulói **Magyar Házat** jelöli hungarikumként, míg **Tar Károly az Ághegy** c. skandináviai magyar irodalmi és művészeti lap főszerkesztője hungarikumnak minősíthető svédországi termékeknek mondja pl. **Szabó István** Sölvesborgi **hentesmester Svédországra kiterjedő** magyar hentesárú-üzemének **termékeit,** a malmói **Albert Ilona (Zászlós Ica)** **magyar és egyházi díszászlóit,** a Stockholm környéki **Vánky Szabolcs székely** stílusjegyeket viselő **fafaragványait...Fogadjuk el javaslataikat!**

A magyar diaszpóra legjelentősebb **HUNGARIKUMA** – a világban szétszórt magyar ifjúságot összefogó, nemzeti önismeretre nevelő szerve – a **KÜLFÖLDI MAGYAR CSERKÉSSZÖVETSÉG,** amelynek meghatározó szerepe volt és van külhoni nemzetrésünk közéletében. A **KMCSSZ** az 1948-ban megszüntetett Magyar Cserkészszövetség nevét és örökségét vitte és fejlesztette tovább, megőrizve a cserkészlet világ- mozgalmában annak nemzetközi tekintélyét, a folytonosságot. A Külföldi jelzõt csak a hazai cserkészlet újjászületése után vették föl. Hat évtizedes ifjúságnevelő munkájuk eredménye, hogy vannak ifjú őrtállóink!

Az USA-ban székelő szervezet a világ 4 földrészének 11 országában, 5 cserkészkerületben 70 cserkészcsapattal, kb. 4500 taggal, szervezeten működik. Programjukban nagy hangsúlyt kap a magyarságtudat, a magyarságszolgálat: a magyarság iránti kötelesség- vállalás is...Tagjaik egyre inkább másod- és harmadgenerációs fiatalok, sokuk nem járt még Magyarországon, és a magyar nyelv ismerete is egyre nagyobb kihívást jelent a számukra.

A cserkészethez szorosan kapcsolódnak a **kulturális együttesek,** közülük is kiemelkedőek a **népdalkörök és a néptánc együttesek,** amelyek magas színvonalon működnek, számos hazai és nemzetközi díjat elismerést kaptak. A IX. Dél-amerikai Magyar Néptáncfesztiválon, Argentína, Uruguay, Venezuela, Brazília néptáncosait ünnepelték, akik ez évben Budapesten is sikert arattak. Itt említem a **KMCSSZ Messzi tábortüzek** c. kitűnő népdal- füzetsorozatát, amelynek immár a negyedik lemezét hallgathatjuk, énekelhetjük világszerte.

A magyar cserkészmozgalom áldozatos munkájában a **Magyaródy Szabolcs** vezette **Hunyadi Mátyás Munkaközösség** páratlan feladatra vállalkozott. A nyugati világ egészére kiterjedő **a magyarság hírnevének javítása,** ellenfeleink propagandájának ellensúlyozása érdekében – a kutatók, a diákság, a kormányok felvilágosításával, a közvéleményt formálva – végzett munkájuk.

A rendszerváltást követően, a **KMCSSZ** közreműködött a Kárpát-medencei magyar cserkészlet újjászervezésében, s működteti az óhaza és az utódállamok magyar cserkészeire is kiterjedő **Magyar Cserkészforumot.**

A magyar állammal és nemzeti intézményeinkkel együttműködő magyar diaszpóra életképességét, **hungarikumaink** külföldi elismerését, egy pártoktól független, a nemzetpolitikát szolgáló testület és hivatala tudná erősíteni. A Nemzetpolitikai Társaságban ezért indítványoztuk a **Magyar Diaszpóra Tanács** létesítését, amelynek **alapvető célja** lenne, **a nemzetegyesítés.** Feladata, hogy elősegítse a nyugati (Kárpát- medencén kívüli) szórványban élő magyarok és a nemzetünkhöz kötődő magyar (és nem magyar) származású egyének, szervezetek Kárpát-medencei kulturális kapcsolatainak gyarapítását, magyar közösségi élményének, identitásának erősödését, szolidaritását. Elősegíthetné a magyar nép külföldi megismerését, megítélésének, érdekképviseletének, hírnevének javítását, a személyes kapcsolatok gyarapodását is.

Budapest, 2009. szeptember 22.

Bakos István